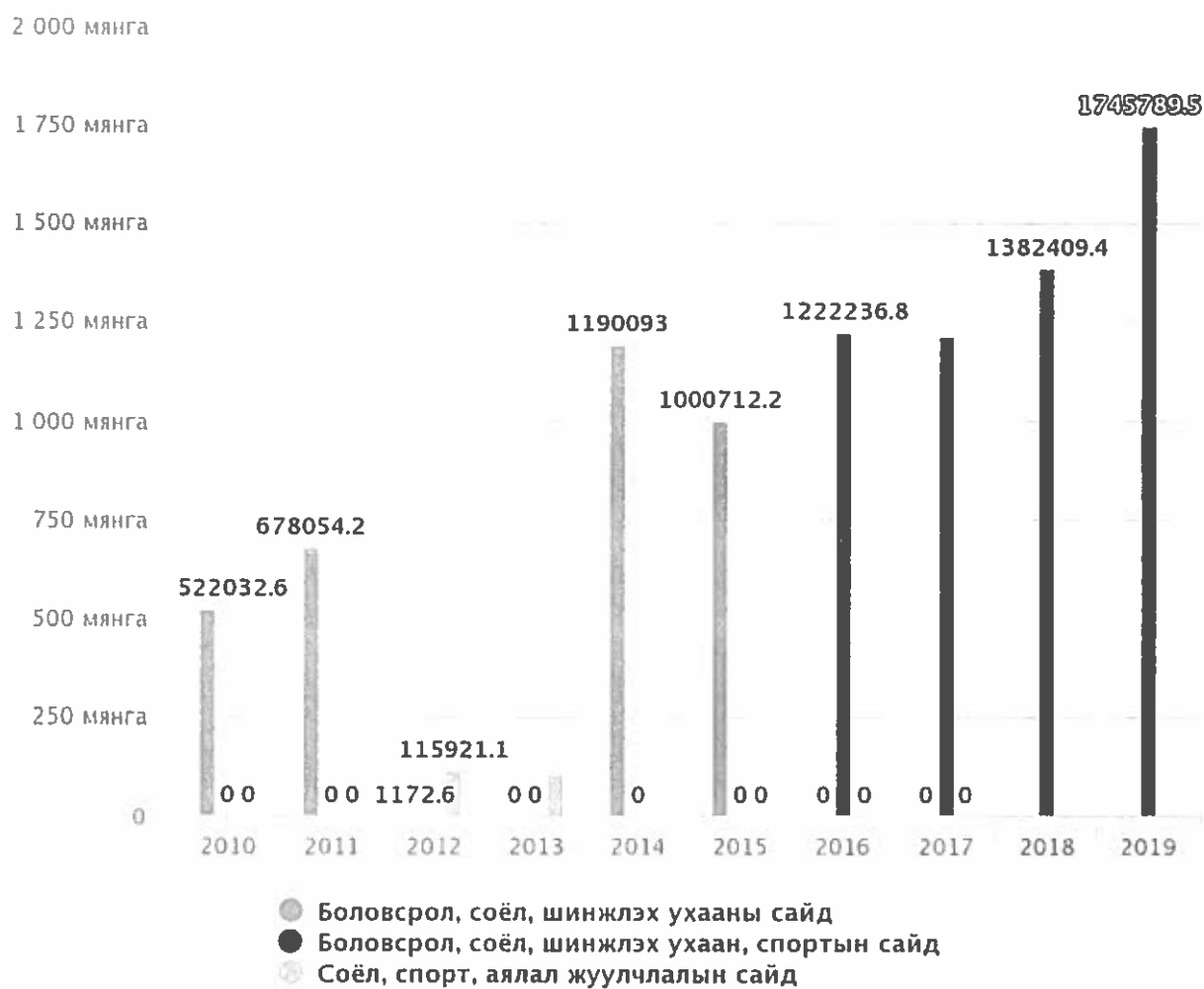

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЛБАРЫН 2010-2019 ОНЫ УЛСЫН ТӨСВИЙН ЗАРДАЛ

/график 1/

**2015-2019 ОНЫ УЛСЫН НИЙТ ТӨСВИЙН ЗАРДАЛ, 2020 ОНЫ
ЗАРДЛЫН УРЬДЧИЛСАН ТААМАГЛАЛ ХУВИАР
/Хүснэгт 1/**

Нэр төрөл	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Улсын нийт зардал (сая.төгрөг)	7,137,973.86	9,495,332.88	9,017,318.60	9,222,928.50	11,429,391.60	14,600,000.00 Урьдчилсан таамаглал
Улсын нийт зардлын 1 хувь	71,379.74	94,953.33	90,173.19	92,229.29	114,293.92	146,000.00
Улсын нийт зардлын 0,1 хувь	7,137.9	9,495.3	9,017.3	9,222.9	11,429.4	14,600
Улсын нийт зардлын 0,01 хувь	713.8	949.5	901.7	922.3	1,142.9	1,460

Гурав. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилго, зохицуулалт нь нийцэж байгаа эсэхийг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээ хийнэ.

Төслийн зорилгыг хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хэрэгцээ шаардлага, үндэслэл болон зорилготой харьцуулан дараахь байдлаар үнэлэх хэсгээ тогтоолоо.

Хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлага хуулийн төслийн үзэл баримтлалаас	Хуулийн төслийн зохицуулалт
Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долдугаар зүйлийн 1-т “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж, Есдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсад төр нь шашнаа хүндэтгэж, шашин нь төрөө дээдэлнэ” гэж, Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2-т “Төрөөс Монголын ард түмний эв нэгдэл, соёл иргэншлийн түүхэн уламжлалаа эрхэмлэхийн үүднээс Монгол Улс дахь буддын шашны зонхилох байр суурийг хүндэтгэн үзнэ.	Нөхөн олговор олгох тухай хуулийн төсөл Хуулийн төсөл нь 6 зүйлтэй байх бөгөөд төслийн 3 дугаар зүйлд нөхөн олговрыг Улсын Их Хурал баталж, жил бүр улсын төсөвт тусгаж байхаар, 4 дүгээр зүйлд

Энэ нь иргэд бусад шашин шүтэхэд саад болохгүй” гэж тус тус хуульчилсан.

“Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ийн 3.1.4.8-д “Уламжлалт Бурханы шашин, соёлыг сэргээн хөгжүүлж, сүм хийдийн үйл ажиллагааг нийгмийн оюун санааг гэгээрүүлэх, үндэсний эв нэгдлийг бэхжүүлэх, ядуурлыг бууруулах, зовлон гамшигт нэрвэгдсэн хүн ардад туслалцаа үзүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах үйлсэд чиглүүлэхэд төрөөс анхаарч, дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.1.4.9-д “Монголын ард түмний олон зуун жилийн оюуны өвийг тээж, хадгалж ирсэн Монголын Бурханы шашны өв соёлын судалгааг төрөөс онцлон дэмжинэ.” гэсэн заалтуудын хэрэгжилт туйлын хангалтгүй байгаа билээ.

Монголын ард түмний олон зуун жилийн оюуны өвийг тээж, хадгалж ирсэн, түүхэн уламжлалт Монголын Бурханы /буддын/ шашны өв соёл, сүм хийд, эд хөрөнгийг улс төрийн шалтгаанаар устгасан, улмаар 1990 оныг хүртэл хааж боогдуулснаас учирсан хохирлыг төрөөс нөхөн төлөхтэй холбогдох харилцааг зохицуулахад оршино.

нөхөн олговрын хэмжээг улсын нийт зардлын 0,01 хувиар тооцохоор, 5 дугаар зүйлд нөхөн олговрын захиран зарцуулалтыг соёлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хэрэгжүүлэхээр тусгав.

“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг тогтоох, тэдгээр байгууллагад тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг урьдчилан үнэлэхэд анхаарсан болно.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь боловсруулалтын хувьд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн Дөрөвдүгээр бүлэгт болон Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг, түүнчлэн хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүд хуулийг ойлгомжтой хэрэглэх, хэрэгжүүлэх боломжтой байдлаар боловсруулагдсан эсэхийг шалгахын тулд хуулийн төслийг бүхэлд нь сонгож авлаа. /Хуулийг төсөл 6 зүйлтэй/

Дөрөв. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийг дараахь байдлаар харуулав.

Д/Д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төслийн 1, 2, 3, 4, 5, 6 дугаар зүйл	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн 1, 2, 3, 4, 5, 6 дугаар зүйл	Практикт дүн шинжилгээ хийх
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийн 1, 2, 3, 4, 5, 6 дүгээр зүйл	Ойлгомжтой байдлыг судлах

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Уламжлалт Бурханы шашны салбарт жил бүр улсын төсвөөс нөхөн олговор олгосноор сүм хийдийн уран барилгыг сэргээн засварлах, хүний нөөцийн чадавхийг дээшлүүлэх, эрдэм соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, нийгмийн туст үйл ажиллагааг идэвхтэй зохион байгуулах эдийн засгийн нөхцөл бүрдэнэ. Энэ нь уламжлалт шашин соёлын хөгжилд асар том түлхэц болно.

Түүнчлэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Есдүгээр зүйлийн 3-т “Төр, сүм хийдийн хоорондын харилцааг хуулиар зохицуулна”, Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2-т “Төрөөс Монголын ард түмний эв нэгдэл, соёл иргэншлийн түүхэн уламжлалаа эрхэмлэхийн үүднээс Монгол Улс дахь буддын шашны зонхилох байр суурийг хүндэтгэн үзнэ. Энэ нь иргэд бусад шашин шүтэхэд саад болохгүй” гэж тус тус хуульчилсан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ийн 3.1.4.8-д “Уламжлалт Бурханы шашин, соёлыг сэргээн хөгжүүлж, сүм хийдийн үйл ажиллагааг нийгмийн оюун санааг гэгээрүүлэх, үндэсний эв нэгдлийг бэхжүүлэх, ядуурлыг бууруулах, зовлон гамшигт нэрвэгдсэн хүн ардад туслалцаа үзүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах үйлсэд чиглүүлэхэд төрөөс анхаарч, дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.1.4.9-д “Монголын ард түмний олон зуун жилийн оюуны өвийг тээж, хадгалж ирсэн Монголын Бурханы шашны өв соёлын судалгааг төрөөс онцлон дэмжинэ.” гэж тус тус заасан эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийг хангахад нийцэж байна.

Мөн Бурхан багшийн “бусдыг хүндэтгэх, ёс суртахуунтай байх”-ыг дээдэлсэн сургаал номыг түгээн дэлгэрүүлэх, Монголын ард түмний үнэт зүйл, үзэл санааг төвшитгөх, тэнцвэртэй, тэгш, тогтвортой нийгмийн хөгжлийг хангах, хэдийнээ заншил болсон уламжлалт Бурханы шашны зонхилох байр суурийг баталгаажуулахад ихээхэн ач холбогдолтой болно хэмээн үзэж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Есдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсад төр нь шашнаа хүндэтгэж, шашин нь төрөө дээдэлнэ” гэсэн заалтын нэгэн бодитой хэрэгжилт болно.

“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ: Хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг тогтоох, тэдгээр байгууллагад тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг урьдчилан үнэлэхэд анхаарсан болно.

Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академийн философийн хүрээлэнгээс 2018 онд гаргасан “Монгол Улс дахь шашны төлөв байдлын судалгаа” сэдэвт суурь судалгааны тайланд Монгол Улсад буддын шашныг шүтэгчид нийт хүн амын 56.6 хувийг, нийт сүсэгтэн олны 70.3 хувийг эзэлж, буддын шашин өнөөдөр ч гэсэн монголчуудын дийлэнх олонхи нь шүтдэг зонхилогч байр суурийг эзэлсэн шашин соёл хэвээр байгааг дурьдаад хуулийн үр шим хүртэгч нь шууд ард түмэн байгаа нь тус хуулийн төсөл практикт хэрэгжих бүрэн боломжтойг илтгэж байна.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хамаарах этгээдүүдээс санал авч, хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонгосон.

Хуулийн төсөл нь боловсруулалтын хувьд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн Дөрөвдүгээр бүлэг болон Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангаж, хуулийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүд хуулийг ойлгомжтой хэрэглэх, хэрэгжүүлэх боломжтой байдлаар боловсруулагдсан болно. /Хуулийн төсөл 6 зүйлтэй/

Тав. Зөвлөмж өгсөн байдал

Нөхөн олговор олгох тухай хуулийн төсөл нь зорилгод хүрэх болон практикт хэрэгжих боломжтой байна. Хуулийн төслийг боловсруулахдаа холбогдох хууль тогтоомжийн тухай хууль, бусад эрх зүйн баримт бичгийг удирдлага болгон боловсруулна.

--- оОо ---

НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

Нөхөн олговор олгох тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-д заасны дагуу тооцлоо.

Төрийн байгууллагын зардлыг тооцох:

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 4.4.3.2-т “үргэлжилсэн шинжтэй, тасралтгүй хийгдэх ажил, үйлчилгээг тогтоох боломжгүй тохиолдлын тоонд хамааруулна. Тухайлбал, хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих үйл ажиллагааг хэдэн жилээр үргэжлүүлэн хэрэгжүүлж болох бөгөөд энэ нөхцөлд шаардагдах хүний нөөцийг шууд баримжаалж тооцно.” гэж заасан.

Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах нийт зардлыг тооцон гаргахад шаардагдах үндэс нь “Үүнээс үзэхэд их хэлмэгдүүлэлтийн он жилүүдэд сүйтгэгдсэн сүм хийд, тэдгээрийн бурхан тахил, ном сударын үнэ цэнэ, түүний хохирлын хэмжээг мөнгөөр хэмжиж тооцоолох боломжгүй юм.”

Нэр төрөл	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Улсын нийт орлого (сая.төгрөг)	5,983,397.70	5,835,043.80	7,958,264.60	10,053,627.60	11,936,637.30	9,730,926.6 тодотгосон	11,797,840.0 Батлагдсан төсвийн төсвөлөл
Улсын нийт орлогын 1 хувь	59,833.98	58,350.44	79,582.65	100,536.28	119,366.37	97,309.27	117,978.40
Улсын нийт орлогын 0,1 хувь	5,983.40	5,835.04	7,958.26	10,053.63	11,936.64	9,730.93	11,797.84
Улсын нийт орлогын 0,01 хувь	598.34	583.50	795.83	1,005.36	1,193.66	973.09	1,179.78

Хууль тогтоомжийн зохицуулалт

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долдугаар зүйлийн 1-д “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж, Есдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсад төр нь шашнаа хүндэтгэж, шашин нь төрөө дээдэлнэ” гэж, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.1.4.8-д “Уламжлалт Бурханы шашин, соёлыг сэргээн хөгжүүлж, сүм хийдийн үйл ажиллагааг нийгмийн оюун санааг гэгээрүүлэх, үндэсний эв нэгдлийг бэхжүүлэх, ядуурлыг бууруулах, зовлон гамшигт нэрвэгдсэн хүн ардад туслалцаа үзүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах үйлсэд чиглүүлэхэд төрөөс анхаарч, дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж, 3.1.4.9-д “Монголын ард түмний олон зуун жилийн оюуны өвийг тээж, хадгалж ирсэн Монголын Бурханы шашны өв соёлын судалгааг төрөөс онцлон дэмжинэ.” гэж тус тус заасан.

Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээ

Нөхөн олговрыг соёлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр Монголын Бурхан шашинтны төв Гандантэгчилэн хийдэд олгоно.

Нөхөн олговрыг зөвхөн хуульд заасан зориулалтаар захиран зарцуулах бөгөөд зарцуулалтад соёлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага хяналт тавьж ажиллана.

Хүний нөөцийн хэрэгцээ

Соёлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагын холбогдох албан хаагч, Монголын Бурханы шашны төвийн холбогдох лам хуврагууд, сүсэгтэн олон, эрдэмтэн судлаач, соёл урлагийн бүтээлчид

(тохиолдлын тоог тогтоох боломжгүй)

Ажилтны тоо, баримжаагаар

Соёлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагын холбогдох албан хаагч нар болон Монголын Бурханы шашны төвийн холбогдох албан хаагч нар буюу баримжаагаар 20-60 хүн орно (Хуулийг хэрэгжүүлэх менежментийн бүрэлдэхүүн)

Хүний нөөцийн хэрэгцээ х Зардал=Хүний нөөцийн зардал

Менежментийн бүрэлдэхүүн 20-60 хүн Төрийн захиргааны албан тушаалын цалингийн сүлжээний ТЗ-8-1 гэж урьдчилан тооцов. 192-576 сая төгрөг. Уг менежментийн цалингийн зардлыг улсын төсвөөр санхүүжүүлнэ.

Хүний нөөцийн зардал: Уг менежментийн цалингийн зардлыг улсын төсвийн зардлаар санхүүжүүлнэ.

+

Материаллаг зардал: Улсын нэгдсэн төсвийн орлогын 0.01 хувийн буюу 2021 оны улсын нэгдсэн төсвийн урьдчилсан байдлаар тооцсон дүнгээр 1,179.78 сая төгрөгийн 95 хувь (1120.78 сая төгрөг)

+

Бусад зардал: Улсын нэгдсэн төсвийн орлогын 0.01 хувийн буюу 2021 оны улсын нэгдсэн төсвийн урьдчилсан байдлаар тооцсон дүнгээр 1,179.78 сая төгрөгийн 5 хувь (59 сая төгрөг)

= урьдчилсан байдлаар 1,179.78 сая төгрөг буюу Улсын нэгдсэн төсвийн орлогын 0.01 хувь нийт дундаж зардал болно.

НИЙТ ДУНДАЖ ЗАРДАЛ